FINSKA

Fortsättningskriget

mellan Finland och Sovjetunionen mellan den 25 juni 1941 och den 19 september 1944

Operation Barbarossa – Kriget inleds

Vid Tysklands inledande av Operation Barbarossa - anfallet mot Sovjetunionen den 22 juni 1941 deklarerade Adolf Hitler att Finland stred i förbund – im Bunde – med Tyskland. Detta tyska utspel var pinsamt för den finländska utrikespolitiska ledningen som ville upprätthålla sin neutrala fasad. Hitler signalerade nu till världen att Finland allierat sig med Tyskland i det krig som nu stundade.

Vid inledningen av Operation Barbarossa den 22 juni 1941 utnyttjade tyskarna finskt territorium. Detta provocerade Sovjetunionen att inleda krigshandlingar även mot Finland eftersom de ansåg att Finland öppnat sitt territorium för anfallet mot Sovjetunionen – därtill hade ju Hitler bekräftat att länderna var allierade.

Krigets förlopp

Den 25 juni 1941 bombade sovjetiska bombplan Helsingfors, Åbo och Borgå, samt ett dussintal andra orter med ungefär 500 flygplan. Finländarna lyckades skjuta ner 27 flygplan över finskt område. Finlands president Risto Ryti höll då den 26 juni 1941 ett radiotal i vilket han bland annat framhöll för hela det finska folket: ”Våra möjligheter att klara av kriget framgångsrikt är denna gång helt annorlunda än sist då vi stod ensamma i trycket av österns stora jätte.

Finland förklarade krig mot Sovjetunionen den 26 juni. Den finska armén och de tyska trupperna i Finland inledde anfallet till lands. Storanfallet mot Sovjetunionen på det Karelska näset och norr om Ladoga inleddes den 10 juli. I slutet av augusti hade den karelska armén, som leddes av generallöjtnant Erik Heinrichs, nått fram till den gamla gränsen som gällde fram till Vinterkriget.

Det sår som Vinterkriget utgjort kom att leda till att det finländska folket och ledningen unisont ställde sig bakom återerövringen av det förlorade Karelen. Man ansåg att det nya kriget var en fortsättning på Vinterkriget. Denna gång ville man ställa allting till rätta.

december 1941 beordrade Mannerheim att anfallet skulle stanna. Härvid inleddes en två och ett halvt år lång period i kriget som kommit att kallas för ställningskriget. Den 6 december 1941 beslöt den finska riksdagen att de områden som förlorats i Vinterkriget återigen skulle tillföras Finland och att gränsen igen skulle följa gränserna från freden i Dorpat.

1942

Striderna fortsatte sporadiskt vid Svir och Kiestinki under 1942.

Den 4 juni fyllde Mannerheim 75 år och han befordrades till Marskalk av Finland. Det beslutades även att denna dag skulle bli den finska försvarsmaktens flaggfestdag och i Helsingfors namngavs en av de största gatorna efter honom. Hitler kom på ett överraskningsbesök till honom i Immola och beklagade att han inte kunnat göra något för Finland under Vinterkriget på grund av att han varit tvungen att säkra oljeleveranserna från Rumänien före och under kriget.

1943

Efter den tyska förlusten vid Stalingrad försökte Finland skapa lite distans mellan de två länderna. Riksdagen började visa upp motstånd mot Ryti eftersom det var hans utrikesminister, Rolf Witting, som hade skrivit under antikominternavtalet. Riksdagen vägrade låta Ryti fortsätta på grundval av regeringslagen men detta förhindrade dock inte att han återvaldes för ytterligare en tvåårsperiod i februari 1943. Statsminister Rangells regering byttes dock ut mot en mindre tyskvänlig regering under ledning av Edwin Linkomies. Att regeringen höll samman var främst den socialdemokratiske finansministern Väinö Tanners förtjänst.

Man försökte förhandla om fred under hela året, men man kom inte fram till något avtal. Sovjetunionen förklarade den 8 februari att man var redo att sluta fred. USA krävde att Finland skulle förbli självständigt och Sovjetunionens ambassadör i Washington, A. Litvinov, meddelade att man inte tänkte ockupera hela Finland. Finländarna fick samma garantier från Aleksandra Kollontaj i Stockholm. Finland krävde som grund för fredsförhandlingarna att landet skulle få bibehålla 1939 års gränser, men man fick som svar att man var välkomna att förhandla om fred i Moskva, men att dessa områden inte skulle komma ifråga.

Fredskraven slogs fast vid de allierades konferens i Teheran i december. Till Stalins krav hörde 1940 års gränser, att antingen Hangö eller Petsamo permanent skulle tillföras Sovjetunionen, att krigsskadestånd skulle betalas, att tyskarna fördrivs från landet och att den finska armén demobiliserades. När den nya finländska regeringen gick genom fredskraven på våren 1944 kunde den inte godta dessa krav.

År 1944

Finland ansåg att fredskraven var omöjliga att uppfylla och förkastade förslaget i mars 1944. Sovjetunionen försökte då tvinga ner Finland på knä genom massiva bombräder mot Helsingfors i februari (de så kallade "fredsbombningarna"). Sovjetunionen ville ha en snabb lösning på kriget så att de kunde koncentrera sina styrkor mot Tyskland och erövringen av Berlin.

Den Röda armén avbröt ställningskriget med storanfallet på Karelska näset den 9 juni 1944 och två veckor senare med ett anfall vid Svir. Fyra dagar efter landstigningen vid Normandie förklarade USA att Finland och dess ledare var tyskvänliga och bad ambassadören Hjalmar Procopé att lämna landet. Det finländska försvaret bröts vid Valkeasaari den 10 juni 1944. VT-linjen (Vammelsuu–Taipale) bröts vid slaget vid Kuuterselkä den 14 juni och Viborg uppgavs nästan utan strid den 20 juni.

19 juni kontaktar Finlands generalstabschef Heinrichs tyskarna med en förfrågan om militär hjälp. Förfrågan var ställd i Waldemar Erfurths namn, i den talades det konkret om sex divisioner. På kvällen den 21 juni anländer den tyske utrikesministern Joachim von Ribbentrop till Finland och meddelar att Tyskland fortsätter sitt understöd till Finland ifall Finland ingår en allians med Tyskland och fortsätter kriget.

Sovjetisk propaganda mot Tyskland

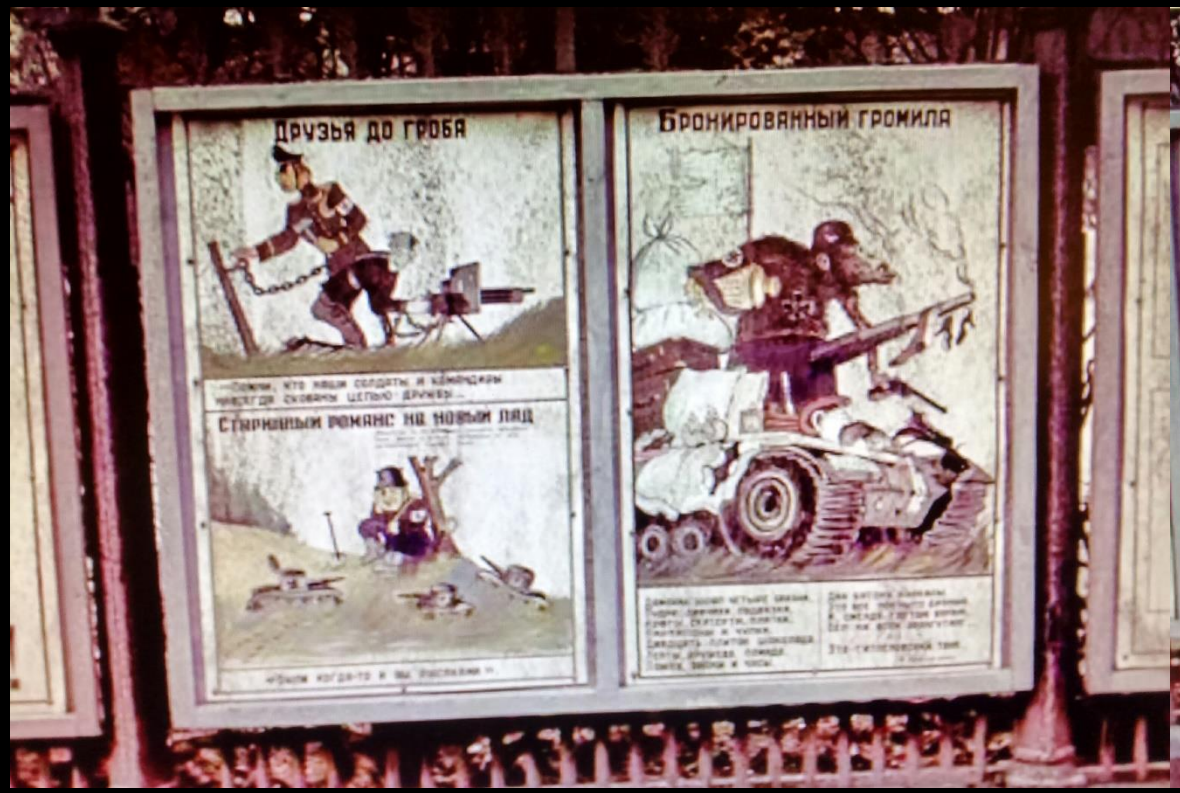

Tyskarna ville att Finland skulle fortsätta kriget eftersom deras viktiga Narvafront annars skulle vara öppen för att anfall mot dess flank. President Risto Ryti ingick då det så kallade Ryti–Ribbentropavtalet med tyskarna den 26 juni, vilket förband Finland att inte ingå en separatfred med Sovjetunionen och vilken ökade de tyska vapenleveranserna till landet. Under de senaste åren har dock avtalets betydelse kommit att ifrågasättas - när Ryti skrev brevet till Hitler var redan majoriteten av de tyska pansarvärnsvapnen, störtbombarna, stormkanonvagnarna och infanteridivisionerna redan i eller på väg till Finland. Ryti–Ribbentrop-avtalet var ej heller ett bindande statsavtal utan enbart Rytis personliga garanti – en garanti som innebar att han som president inte skulle ingå separatfred. Avtalet skulle dock komma att kringgås genom att Ryti senare avgick som president och att Mannerheim valdes genom undantagslag till ny finländsk president.

Den Röda arméns framryckning vid Svir fortsatte men stannade upp efter de häftiga striderna vid U-ställningen vid Impilahti–Jänisjärvi. Även i norr drog sig finländarna tillbaka. Två sovjetiska divisioner som korsat den gamla gränsen vid Ilomants stoppades och nedgjordes vid slaget om Ilomants den 9 augusti 1944.

Sovjetunionen uppgav då sitt krav om villkorslös kapitulation och meddelade Mannerheim via Sverige att man var redo att skriva under ett vapenstilleståndsavtal på villkoret att Mannerheim själv skrev under och inte någon riksdagsledamot. Ryti avgick därför som president den 1 augusti och Mannerheim utsågs till hans efterträdare. Den nya riksdagen utsågs den 7 augusti.

Finland hade 14 infanteridivisioner, 7 brigader och 1 pansardivision på stående fot under avvärjningsstriderna på sommaren 1944, Finlands arme 1944 bestod av 450 000 man. Tyskarna hade över 300 000 man uppdelade i 25 divisioner. Den Röda armén hade samlat sammanlagt 54 divisioner, 11 infanteribrigader och 7 befästningsområdestrupper – sammanlagt ca 605 000 man mot Finland. Den sovjetiska övermakten var mycket stor. De finländska förlusterna i döda och skadade uppgick till 44 500 på näset och 19 500 man i östra Karelen.

Ryti–Ribbentropavtalet kunde annulleras i och med att Ryti avgick som president den 4 augusti och fredsvillkoren erhölls i slutet på augusti. Sovjetunionens krav för att ingå vapenvila var att man avbröt alla förbindelser med Tyskland. Riksdagen röstade den 2 september igenom förslaget med rösterna 113–43 och Sovjetunionen var redo att inleda vapenvilan den 4 september 1944 klockan 8.00 på det villkoret att finländarna meddelade tyskarna om de avbrutna förbindelserna. Finländarna avslutade sina krigshandlingar vid denna tidpunkt men de sovjetiska trupperna fortsatte ännu beskjutningen ett dygn, vilket troligen berodde på att ordergången fördröjts.

Fredsvillkoren var att man upphörde med förbindelserna till Tyskland och att armén försattes på fredsfot, samt att de tyska trupperna fördrevs från finsk mark – detta skulle senare leda till det så kallade Lapplandskriget. På grund av att soldaterna hemförlovats kom kriget mot tyskarna i Lappland att utkämpas av värnpliktiga och kallades därför för "barnkorståget", de enda veteranerna från kriget utgjordes av ledarskapet och underofficerarna. Kriget inleddes med den finländska landstigningen i Torneå varefter tyskarna inte längre kunde förhala sin tidtabell för ett tillbakadragande såsom man gjort tidigare. Sovjetunionen hade tryckt på och krävt att tyskarna å det snaraste skulle fördrivas ur landet.

Sovjetunionen var dock inte villiga att omedelbart sluta en varaktig fred och därför ingicks den så kallade mellanfreden i Moskva den 19 september:

FINLAND HISTORIA
Tiden fram till 1917

Svensk bosättning under medeltiden

Gräns mot Ryssland 1323
Gräns mot Ryssland 1595
Gräns mot Ryssland 1617
Gräns mellan Sverige och Finland fram till 1809

Landavträdelse 1719–21

Landavträdelse 1743

Landavträdelse 1809

Medeltida stad
Medeltida kloster
Medeltida fästning
1500- och 1600-talsstad
Fält- och sjöslag

Finland vid självständighetsförklaringen den 6 december 1917

Finlands gräns efter freden i Dorpat 1920 och NF:s beslut om Åland 1921

Sovjetiska landförvärv i freden i Moskva i mars 1940

Sovjetiska landförvärv i vapenstillståndet i Moskva i september 1944, fastställda vid fredsavtalet 1947

I freden i Fredrikshamn 1809 avträdde Sverige hela Finland till Torne och Muonio älvar jämte Åland till Ryssland.

Freden i Värälä slöts 1790 mellan Sverige och Ryssland utan landavträdelser.

På Anjala gård ingicks i augusti 1788 det s.k. Anjalaförbundet, där 113 officerare krävde fred med Ryssland.

I freden i Stolbova 1617 erhöll Sverige hela Karelen med Kexholms län samt Ingermanland, och Finlands gräns mot Ryssland flyttades i sin helhet österut.

I freden i Nöteborg 1323 mellan Sverige och Novgorod drogs en första gräns mellan dessa båda riken.

I freden i Nystad 1721 avträdde Sverige sydöstra Karelen med staden Viborg till Ryssland.

I freden i Åbo 1743 avträdde Sverige sydöstra Finland till Kymmene älv till Ryssland.

Vid lantdagen i Borgå 1809 upprättades storfurstendömet Finland, som 1812 återfick de i frederna i Nystad och Åbo förlorade områdena i öster.

I freden i Teusina 1595 drogs Finlands gräns mot Ryssland från Systerbäck upp till Ishavet i norr, medan Finland i gengäld avträdde Kexholms län till Ryssland.

Enare träsk
Torne älv
Luleå
Torneå
Haparanda
Uleåborg
Siikajoki, 18/4 1808
Olkijoki, stillestånd 19/11 1808
Revolax, 27/4 1808
Brahestad
Sävar, 19/8 1809
Ratan, 20/8 1809
Umeå
Gamlakarleby
Kajana
Nykarleby
Jakobstad
Storkyro, 19/2 1714
Juutas, 13/8 1808
Vasa
Korsholm
Lappo, 14/7 1808
Oravais, 14/9 1808
Kristinestad
Ulfsby
Björneborg
Raumo
Tavastehus
Nystad
Kastelholm
Nådendal
Åbo
Kökar
Kuusis
Ekenäs
Raseborg
Helsingfors
Borgå
Sveaborg, kapitulerade 3/5 1808
Reval
Narva
Teusina
Olofsborg
Lappstrand
Villmansstrand
Viborg
Frederikshamn
Viborgska gallioppet, 3/7 1789
Svensksund, 9–10/7 1790
Hogland, 17/7 1788
Nöteborg
Nyen
Stolbova
Sordavala
Valamo
Kexholm
Konevits
Värälä (Anjala)

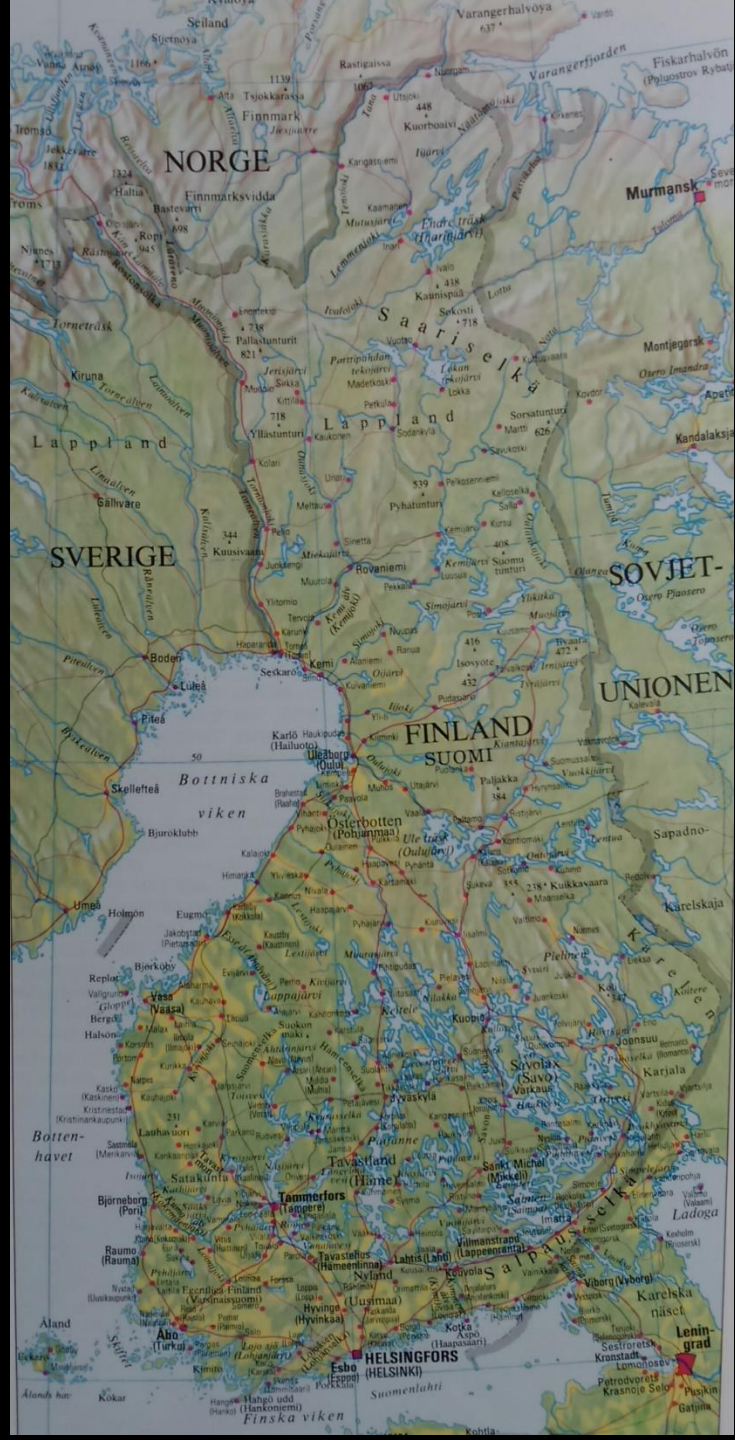

Finland överlät de områden som förlorats i Vinterkriget samt Petsamo. Därtill skulle Porkala utarrenderas till Sovjet på 50 år.
Sovjetunionen skulle ges fri tillgång till området via finskt territorium.
De tyska trupperna skulle fördrivas från landet och tysk egendom skulle överlämnas till de allierade.
Finland skulle krympa sin armé till 42 000 man.
Finland skulle betala 300 miljoner amerikanska dollar i krigsskadestånd under en period om 6 år och ersätta all egendom som förstörts eller erövrats från de överlåtna områdena.
Antisovjetiska och "fascistiska" organisationer skulle permanent förbjudas (däribland Lotta Svärd).
Krigsförbrytarna skulle dömas.

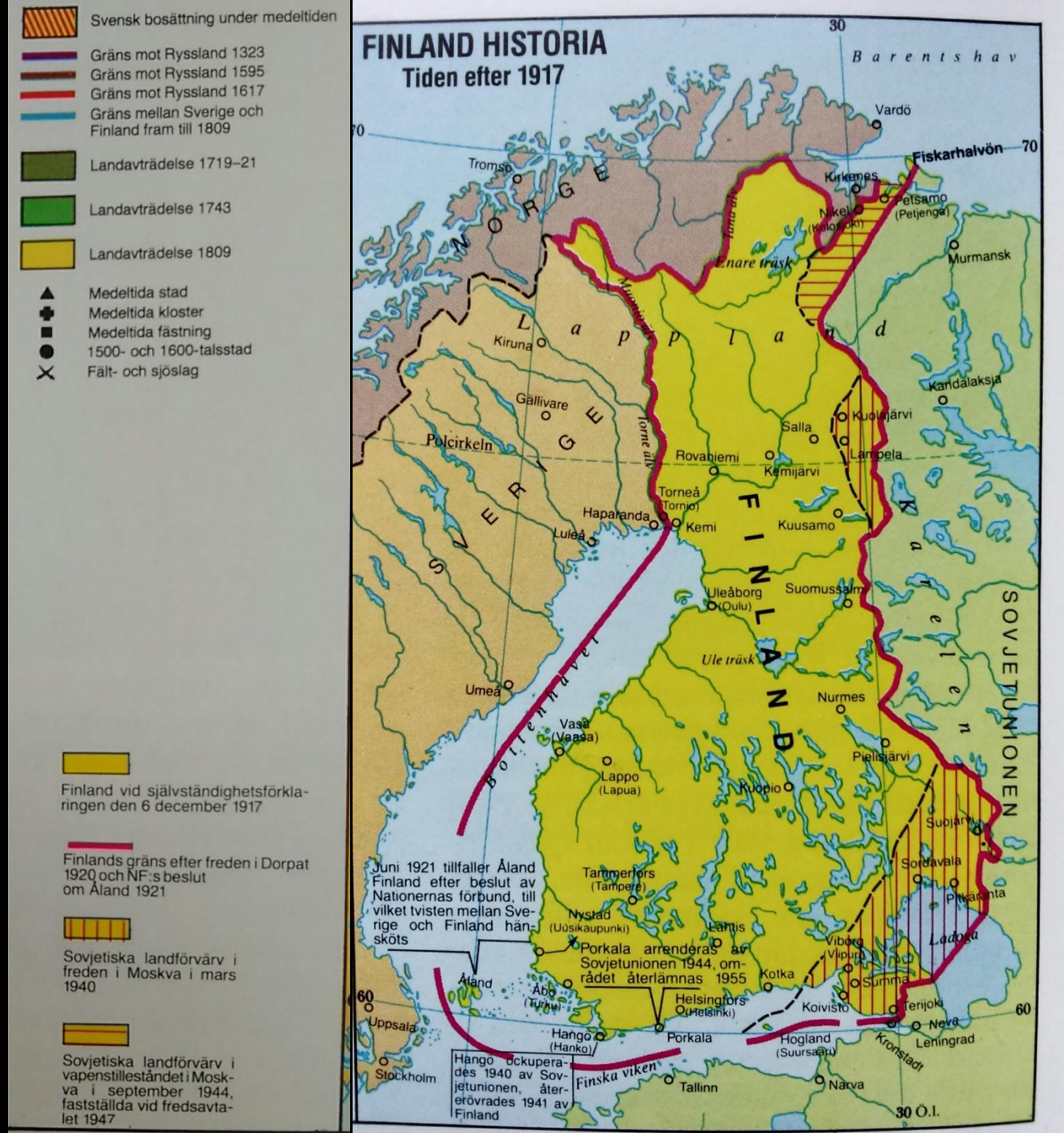

Diskussionen om huruvida Finland var allierat med Tyskland eller ifall man förde ett separat krig har fortgått ända in på 2000-talet i Finland. En någorlunda officiell åsikt är (bl.a. framförda av president Tarja Halonen) att Finland och Tyskland inte var i förbund. Bland utländska historieforskare är dock den allmänna förhållningen att Finland var allierat med Tyskland och även en del av de finländska forskarna anser att Finland var de facto allierat med Tyskland. Markku Jokisipiläs disputation "Aseveljiä vai liittolaisia?" (Vapenbröder eller allierade?) ändrade på den förhärskande finländska tolkningen. Enligt Jokisipiläs forskning började man tala om separatkrig först då krigslyckan började vända och när Tysklands förlust i kriget började bli allt klarare.